

Dušan Leška v príspevku *Komparácia systému politických strán na Slovensku a v krajinách V-4 po voľbách 2006* tvrdí, že „KSČM nie je vo verejnosti akceptovaná“ (s. 113), ale súčasne správne uvádza, že KSČM sa umiestnila na treťom mieste v parlamentných voľbách. Tretie miesto v parlamentných voľbách svedčí o dostatočnej akceptácii strany v spoločnosti. A ťažko možno nazvať „ľavicovou koalíciou“ koalíciu, v ktorej bola aj Poľská ľudová strana (s. 115). Príspevku chýba aj záver.

Štefan Surmánek prezentoval esej *Na čo poukázali parlamentné voľby na Slovensku v roku 2006*, v ktorej väčšinou neuvádzal zdroje alebo dôkazy na podporu svojich tvrdení.

Michal Kaliňák v príspevku *Vnútoraná demokracia politických strán* rozobral zaujímavú a málo skúmanú tému. Jedinú výhradu by som mal k formulácii „neumožňuje nestabilizovať“ (s. 13), ktorá je očividne zmätočná.

Celkovo zborník príspevkov trpí starými hriechmi slovenských spoločenských vied: kvantitou na úkor kvality, keď zostavovatelia nie sú ochotní alebo schopní vybrať len najdôležitejšie a najlepšie príspevky (a približne rovnakej dĺžky), neschopnosťou alebo nedostatkom času vedeckého redaktora a ostatných recenzentov (Miroslav Pekník a Ján Lidák), ktorí neboli schopní zabezpečiť vyššiu kvalitu dodaných príspevkov (v zmysle odstránenia tu výberovo spomínaných nedostatkov), a chybami aj v štylistike, ale najmä gramatike (napriek práci dvoch jazykových redaktorov). To sú výzvy k tomu, aby budúce zborníky boli ešte kvalitnejšie, zostavované viac vedecky a oponované schopnejšími odborníkmi.

Oskar Bardiovský
Piešťany, Slovensko
Nezávislý politolog

Přemysl Rosůlek (ed.):

POLITICKÁ FILOSOFIE: AKTUÁLNÍ PROBLÉMY

Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství
Aleš Čeněk, 2007. 215 stran.

Cílem předkládaného sborníku bylo – alespoň podle vyjádření editora – představit čtenářům aktuální témata soudobé politické filosofie. Již první letmé nahlédnutí musí nicméně průměrně „zasvěceného“ čtenáře poněkud překvapit, a to zejména relativně širokým tematickým záběrem studií, které tuto publikaci tvoří. Ty se totiž obvyklému pojetí politické filosofie místy vymykají, resp. se z něj přelévají do poněkud širší oblasti politické (příp. sociální) *teorie* (zejména pak poslední oddíl věnovaný problematice teorií mezinárodních vztahů). Sborník je – mimo úvod editora – členěn do čtyř základních sekcí (Pospolitosť, Ideologie, Spravedlnost, Mezinárodní vztahy) a v tomto smyslu je jeho struktura přehledná. Jisté otázky vyvolává pouze název sekce „Ideologie“, která se díky němu (alespoň z formálního hlediska) dostává do poněkud asymetrického vztahu k některým částem sborníku (tj. zejména sekcím „Pospolitosť“ i „Spravedlnost“).

Úvodní pasáž editora nabízí stručný přehled role a klíčových témat (současné) politické filosofie, přičemž je současně vhodným úvodem pro začínající studenty i pro zájemce o tuto oblast politické vědy z řad neakademické veřejnosti. Mj. nabízí i přehled několika základních publikací dostupných k tématu politické vědy v českém jazyce, a shrnuje rovněž přehled dalších vstupních tematických zdrojů v českém i zahraničním prostředí (dokonce včetně několika internetových). Z hlediska toho, komu je vlastně celý sborník určen, jde nicméně o poměrně široký záběr: zatímco úvodní pasáž je určena spíše pro čtenáře méně obeznámené se zá-

kladním předmětem a otázkami oboru, studie tohoto sborníku (alespoň některé z nich) již mají přece jenom ambici vyšší. Pokoušejí se totiž shrnout současný stav diskusí v některých oblastech politické filosofie a teorie v celé jejich šířce a komplexitě, nebo do těchto diskusí dokonce zasahovat a vymezovat se vůči některým argumentům či stranám v nich, což již s sebou přináší přece jenom vyšší nároky na čtenáře.

Prvním příspěvkem v sekci „Pospolitost“ je text Lenky Strnadové věnovaný představení komunitarismu a souvisejících teorií a diskusí. Autorka postupuje důkladně a hned na počátku čtenáře uvádí do problematiky sporů mezi zastánci deontologické etiky a etiky ctnosti, a mezi stanovisky etiky autonomie a autenticity, které tvoří jednu z hlavních východisek pro diskuse mezi komunitaristy a liberály. Následně se podrobně věnuje samotnému komunitarismu: jejím východiskem je zde rozlišení mezi politickým (lidovým) a filosofickým komunitarismem, jejichž obsah, klíčové představitelé, problematické body a kritika jsou postupně představovány a srovnávány. Autorka se v závěru svého textu nevyhýbá ani objasnění vlastní perspektivy, kdy kritizuje přílišný relativismus komunitaristické perspektivy jako nekritický a ve svých důsledcích konzervativní. Za zamyšlení by zde možná stálo autorčino tvrzení, že se komunitarismus „dobrovolně vzdává všech objektivních měřítek dobra či pravdivosti“, a to např. v kontextu kritické post-strukturalistické perspektivy, která v konečném důsledku staví neshody liberalismu a komunitarismu do zcela odlišného světla.

Tomáš Hirt se ve své přehledové analýze soustředí na představení multikulturalismu a souvisejících politických doktrín a proudů. Protože – podobně jako v případě komunitarismu – není zcela možné se v současnosti vyhnout prakticko-politické stránce této oblasti politického myšlení, tak i autor podává výčet různých konotací, které si s sebou

termín multikulturalismu v současných západních společnostech nese – tj. od popisu sociální reality až po politický program. Autor nejprve nabízí stručný přehled ideových zdrojů a vývoje multikulturalismu, i velmi zajímavý – byť stručně pojatý – popis jeho recepce v některých západoevropských zemích. Obzvláště cennou je pak diferenciaci současných názorových proudů uvnitř této doktríny, stejně jako představení hlavních oponentů a kritik.

Příspěvek Přemysla Rosůlka se věnuje tématu nacionalismu v souvislosti s teoriemi secese. Po úvodním pojmovém vymezení se autor zabývá stručným historickým vývojem na poli vztahů mezi nacionalistickými a autonomistickými tendencemi od konce 18. století. Na tento historický exkurz již navazuje samotné mapování vývoje teorie secese (jejích předpokladů, ospravedlnění atp.). Zdůrazněna je značná novost této oblasti politické teorie a představeny jsou – byť poněkud schematicky a místy nepřehledně – přístupy dvou jejích klíčových reprezentantů – J. R. Wooda a A. Buchanana, včetně některých dalších debat a současných představitelů. V závěru autor reflektuje nastíněnou problematiku tím, že provádí vlastní selekci základních předpokladů pro ospravedlnění secese určité sociální skupiny od mateřského státu.

Oddíl „Ideologie“ zahajuje text Ivo T. Budila s názvem „Aktuální reflexe fenoménu totalitarismu“. Po krátkém úvodu představuje autor celou (pre-)historii konceptu a hlavní postavy, které se o jeho intelektuální vliv zasloužily. Přehlednost a věcnost textu je bohužel často omezována dlouhými citacemi ze základních děl a životopisnými údaji prominentních teoretiků totalitarismu (Arendtová, Orwell), aby tento posléze vyústil ve vlastní autorovu rozsáhlou definici analyzovaného fenoménu s některými spornými momenty (prosazovaly např. *empiricky* všechny totalitární hnutí/režimy *totální* transformaci *všech* oblastí života společnosti?). Teprve

poté je pozornost věnována aktuálnějším diskusím a zejména kritice celého konceptu, která je v západním akademickém prostředí silně přítomna již od 80. let minulého století. Autorova neochota tuto kritiku a faktický ústup od konceptu totalitarismu v západní sociální vědě reflektovat (případně rozvinout připomenutím soudobých alternativních přístupů ke studiu forem sociální a politické kontroly) je pak ilustrována jeho závěrečnou a nepříliš relevantní kritikou I. Wallersteina a některých východisek jeho *world system theory*.

Autorkou druhé studie v této sekci je Lenka Strnadová, která se v ní věnuje některým aktuálním trendům ve feministickém myšlení. Stručná historie feministického diskursu je – podobně jako v textu o komunitarismu – rozdělena na prakticko-politickou a filosoficko-ideovou část. V rámci druhé z částí je následně poskytnut prostor analýze nedávného vývoje a představení nově nastoupivšího tzv. feminismu difference: představeny jsou zejména přístupy C. Patemanové, C. Gilliganové, J. Butlerové a I. M. Youngové. Strnadová pak ilustruje další vývoj v této větvi feministického myšlení a její ovlivnění (podobně jako v případě jiných směrů politického myšlení) post-strukturalistickou filosofií a filosofií dekonstrukce. I následkem toho se pak do současného feministického diskursu přelévají debaty zahájené mezi filosofy postmoderny a moderny již v 80. letech minulého století. Podle autorky nicméně nehrozí radikální štěpení celého feministického tábora a množství různých stanovisek spíše napomáhá realističnosti a povaze řešení problematiky ženských práv.

Autorem první statě v sekci „Spravedlnost“ je Jan Váně, a zabývá se v ní současnými aspekty debaty o spravedlnosti. Váně na problematiku aplikuje obecnější sociokulturní perspektivu, kterou nicméně nezatěžuje přehnanými historizujícími exkurzy. Jeho text analyticky člení téma spravedlnosti na jeho jednotlivé „konfliktní zóny“, což mu

umožňuje se s ním vyrovnat relativně přehledně a věcně, aniž by přitom odhlížel od specifik jednotlivých tematických podoblastí. Přehled otevírá pasáž věnovaná rovnosti, dále je pozornost věnována problému svobody, distribuce, sociální spravedlnosti, práva a politiky. Všechny koncepty jsou poměrně podrobně analyzovány a solidně ukotveny v sociální realitě, jsou naznačena různá soupeřící hlediska v jejich pojetí a reflektovány jejich teoretické předpoklady. V poněkud nerosozumitelném závěru pak autor glosuje úlohu (politické) filosofie v ideově a kulturně stále fragmentovanějších společnostech.

Další studie (opět z pera editora sborníku) se věnuje evoluci problematiky spravedlivé války. Ta je nejprve vymezena vůči politickým tradicím (tedy ne sub-disciplínám, jak uvádí autor) realismu a pacifismu, a následně vymezena z hlediska svých historických proměn v podání některých klíčových autorů (Augustin, Grotius). Podobně jako v sekci o totalitarismu, i zde se autor nevyhnuje častým citacím, které možná zbytečně ubírají prostor tolik potřebný pro podrobnější zpracování aktuálnějšího vývoje této oblasti politické teorie. I ten se však postupně dostává na řadu – zdůrazněno je přitom především rozpracování problematiky spravedlnosti *po* válce – *jus post bellum* – B. Orendem, který tím doplnil stávající (a stovky let neměnné) pilíře konceptu spravedlivé války – tj. *jus ad bellum* a *jus in bello*. Tato teoretická inovace je pak na závěr dána do souvislosti s povahou války v současném světě, aby tak opět připomněla vzájemnou závislost politické teorie a praxe.

Závěrečnou sekci „Mezinárodní vztahy“ otevírá Šárka Waisová tématem moci a etiky v mezinárodních vztazích. Autorka obhajuje (rostoucí) význam morálky pro studium mezinárodní politiky a dává ji do souvislosti s charakterem mezinárodní *společnosti*. Počáteční historický přehled popisuje vývoj zkoumání mezinárodní etiky a jejího vztahu s oblastí politična, a využívá přitom

nabízejícího se napětí mezi realistickou a idealistickou tradicí studia mezinárodních vztahů. Dostává se tak k problematice současných zdrojů etiky v mezinárodní politice: odmítnuta je etatická perspektiva a jako nositel/zdroj je identifikována mezinárodní *společnost*, resp. její složky – tj. její kultura, členové a konečně pojetí moci. Příhodnost tohoto výkladu je nicméně poněkud oslabena absencí nástinu procesu re/produkce etických pravidel z hlediska uvedených složek (Jaké jsou mechanismy jejich působení? Jaký je jejich vzájemný vztah v uvedeném procesu? Nejedná se namísto *zdrojů* spíše o *faktory*?). Sporná je dále teze o nutnosti vtělení „pravidel, mravnosti, étosu“ do mocenských vztahů pro minimalizaci možnosti zneužití moci – navíc v kontextu foucaultovského (sic!) pojetí moci. V závěru je pak konstatována existence dvou paralelních mezinárodních etik s omezeným dosahem, jejich proměny jsou podle autorky v současnosti stále více závislé na strukturách „transnacionální občanské společnosti“ – a lze jen litovat, že tomuto aspektu současné mezinárodní politiky nebyl v textu věnován větší prostor.

Posledním textem celého sborníku je pojednání o roli státu v současné době od Josefa Bátory, Jany Dvoranové a Nikolý Hynka. Východiskem příspěvku je představení a kritika realistického pohledu na stát jakožto aktéra mezinárodní politiky, které slouží jako argument pro obhajobu konstruktivistického („post-positivistického“) pohledu na tuto problematiku. První část textu představuje poměrně podrobně vyargumentovanou analýzu epistemologických a heuristických limitů klíčových realistických teorií (diskutovat lze

např. o identifikaci realismu jakožto kompozitním fenoménu, zatímco konstruktivismus je bez dalšího označen jako „ontologicky neutrální“ – nelze nicméně i u něj pozorovat mechanismy splétání moci/vědění, které pracují pouze v jiném režimu abstrakce či se liší jen podmínkami své dominance?). Druhá část již pracuje s perspektivou (sociálního) konstruktivismu – nejprve je zmapován její vývoj ve studiu MV, a poté je využita pro reformulaci některých témat a konceptů MV: národní zájem a jeho nositelé, proces evropské integrace, kooperace mezi státy atd. Zajímavá je zde teze o neschopnosti realismu vysvětlit proces evropské integrace – je tento proces skutečně pouze důsledkem sdílení (nových) norem a idejí, nebo zde lze identifikovat „tradiční“ instrumentálně-strategický postoj národních států – např. jako výsledek kolektivní racionální reflexe minulých konfliktů a jejich nákladů?

Co říci závěrem? Stejně jako v úvodu se vtírá otázka, co bylo hlavním cílem a smyslem předkládané publikace. Část textů lze klasifikovat jako poměrně solidně a pečlivě vystavěnou vstupní bránu do parciálních otázek politické filosofie, zatímco jiné již na tomto poli debat suverénně manévrují a pokoušejí se v těchto debatách s větším či menším úspěchem uplatnit vlastní argumenty. Sborník je tak vlastně autentickou sondou do stavu české politické filosofie (či teorie), neboť podhaluje její pedagogickou i akademickou úroveň, a i přes občasně zaváhání a těžkosti (mj. i v oblasti formálně jazykové a stylistické) nejde o pohled úplně neradostný.

Jiří Navrátil

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity